

śmiennictwie polskim, choć nie brak światowych osiągnięć polskich archeologów w Egipcie i Sudanie, przede wszystkim Kazimierza Michałowskiego i jego szkoły.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

Przewodnik po bibliografiach polskich judaików. Guide to Bibliographies of Polish Judaica. Opr. K. Pilarczyk (Studia Polono-Judaica: series bibliographica, 1), Uniwersytet Jagielloński, Międzywydziałowy Zakład Historii i Kultury Żydów w Polsce, Kraków 1992, ss. 222.

Judaica wydane w Polsce. Druki zwarte i niesamoistne: materiały do bibliografii 1990. Pod red. M. Galasa i K. Pilarczyka (Studia Polono-Judaica: series bibliographica, 2), Kraków 1993, ss. 232.

Staraniem Międzywydziałowego Zakładu Historii i Kultury Żydów w Polsce przy Uniwersytecie Jagiellońskim, którym to zakładem kieruje prof. J. A. Gierowski, zostały wydane dwie pozycje seryjne wszystkich „bibliografii polskich judaików, tj. wszystkich publikacji dotyczących spraw żydowskich czy stosunków polsko-żydowskich, jakie ukazały się na ziemiach polskich rozumianych jako terytorium państwa polskiego w dobie jego istnienia” (z przedmowy prof. Gierowskiego). Projekt wydawniczy został pomyślany bardzo ambitnie: bibliografia polskich judaików ma zaczynać się od XVI wieku aż po ostatnie publikacje, jakkolwiek nie będzie przestrzegana zasada chronologicznego ukazywania się tomów serii, co jest arcyślusznym założeniem.

W obydwu tomach znalazło się wiele pozycji, które są w sferze zainteresowania bibliisty. I tak w tomie I zostały pomieszczone sekcje „literatury judaistycznej powstałej na ziemiach polskich i polskich wydawnictw informacyjnych o judaizmie oraz historii i archeologii Palestyny (ss. 145—152) z następującymi działami: Polono-judaika w religioznawczych wydawnictwach informacyjnych; Judaika w polskich bibliografiach biblistycznych i ogólnoteologicznych; Polskie bibliografie qumranistyczne; Polskie bibliografie o historii i archeologii Palestyny.

W tomie II pozycje biblistyczne są bardziej rozrzucone w rozmaitych działach, np. Encyklopedie, słowniki, atlasy i ogólne opracowania; Biblia hebrajska (przekłady, komentarze i adaptacje, opracowania ogólne i szczegółowe, Biblia hebrajska a Nowy Testament); Rękopisy odkryte nad Morzem Martwym; Żydowski cykl roczny i liturgia; Judaizm a inne religie (a chrześcijaństwo).

Seria bibliograficzna *Studia Polono-Judaica* jest wydawana bardzo skrzętnie i starannie; będzie więc ważnym narzędziem bibliograficznym w kwerendach naukowych i dla opracowań popularnych, które winny przecież opierać się na faktach.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

ELIO TOAFF, *Perfidi Giudei, fratelli maggiori*. A. Mondadori Editore (Bes-tellers Saggi Oscar 10), Milano 1990 (I wyd. 1987).

Główny rabin Rzymu opisuje żywo i barwnie 50 lat swojej działalności religijnej. Urodzony w Livorno, wychowany w tradycji rabinów Hachme Livorno (rabbi Benanozegh), jest wychowawcą wielu pokoleń rabinów w Colleggio rabbinico italiano. Opisy okresu II wojny światowej i sytuacji Żydów we Włoszech, a zwłaszcza cenne przyczynki do dziejów dialogu

chrześcijańsko-żydowskiemu od II Soboru Watykańskiego (kardynał A. Bea i o. C. A. Rijk) i deklaracji *Nostra aetate*. Szczegóły historycznej wizyty Jana Pawła II w synagodze rzymskiej w r. 1986.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

U. HUPPERT, *Izrael. Rabini i heretycy*. Przekład T. Misiak, Res Polonia, Łódź 1992.

Uri Jerzy Huppert, urodzony w Bielsku-Białej, ocalał z holokaustu i jest prawnikiem oraz wykładowcą uniwersytetu w Cleveland (USA). Na podstawie bogatych doświadczeń polityka i działacza samorządowego w Izraelu (radny Jeruzolimy) napisał książkę na temat skomplikowanej sytuacji prawnej pod względem religijnym w państwie Izraela (tak brzmi poprawna nazwa!). Dzięki bogatej dokumentacji książka stanowi cenne vademecum sytuacji wyznaniowej dzisiejszego Izraela.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

B. ORDYK — ZB. SATAŁA, *Szalom Izrael*, Iskry, Warszawa 1991, ss. 304.

Rodzaj przewodnika po współczesnym Izraelu, napisany w formie naracyjnej, barwnym językiem, na podstawie doświadczeń pobytu autorów w roku 1989. Jest to pierwsza próba ukazania rzeczywistości politycznej, społecznej i ekonomicznej Izraela bez zafałszowań komunistycznej cenzury. Od aktualnej sytuacji częste odniesienia do biblijnej przeszłości. Liczne barwne ilustracje z fotografii autorów. Koniecznie by się prosił indeks miejscowości oraz najprostsza mapka — szkic sytuacyjny. To takie życzenie dla drugiego wydania, oczywiście powiększonego o nowe doświadczenia i fakty.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY

ROCZNIKI TEOLOGICZNE KUL

r. 1991—1992, t. XXXVII, z. 1

Gryziec P., OFMConv, *Charyzmat paraklezy*, 85—98; Homerski J., ks., *Pokój Boży w pismach natchnionych Starego Testamentu*, 5—25; Langkammer H., OFM, „*Przyjdź królestwo Twoje*”, 75—82; Maciej G., *Świętość małżeństwa w rozumieniu Malachiasza. Analiza egzegetyczno-teologiczna perykopy Ml 2,16—16; 43—58*; Ordon H., SDS, *Eschatologiczne wylanie Ducha w Iz 32,15—20; 27—35*; tenże, *Kronika Instytutu Biblijnego KUL za rok akademicki 1989/80; 99—101*; Rubinkiewicz R., SDB, *Królestwo Boże w literaturze apokryficznej Starego Testamentu*, 59—73; Szier B., *Polska bibliografia biblijna za rok 1989/90; 102—106*; Szwarc U., *befit 'ólam w wyroczniach proroków niewoli*, 35—41